

บทบาทพระสงฆ์ในพม่ากับการสังคายนาพระไตรปิฎก The role of monks in Myanmar to sort out the Holy Scriptures

พระครูวินัยธร ธรรมรัตน์ เขมธโร (หาญณรงค์)
Phrakhravinayathon Thammarat Hannarong
ประธานสงฆ์วัดป่าญาณสิริ ปราจีนบุรี
E-mail : Buddhist-Philosophy@hotmail.com

บทนำ

ประเทศพม่ามีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกสองครั้ง ซึ่งเป็นการกระทำร่วมกันของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทตั้งหลักฐานบันทึกไว้ว่า “ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้มีเหตุการณ์สำคัญทางพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในพม่าร่วมกัน คือการสังคายนาพระไตรปิฎก ณ เมืองมันตะเล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ เป็นการสังคายนาครั้งแรกในพม่า แต่พม่านับว่าเป็นครั้งที่ ๕ ต่อจากครั้งจารีกลงในไบลานของลังกา สังคายนาครั้งนี้ มีการจารึกพระไตรปิฎกลงในแผ่นหินอ่อน ๔๒๙ แผ่น ณ เมืองมันตะเล ด้วยการอุปถัมภ์ของพระเจ้ามินดง ใน พ.ศ. ๒๔๑๔ (ค.ศ. ๑๘๗๑) พระมหาเถระ ๓ รูป คือ พระชาคราภิวังสะ พระนรินทาภิธชะ และพระสุ่มังคลสามี ได้ผลัดเปลี่ยนกันเป็นประธานโดยลำดับ มีพระสงฆ์และพระอาจารย์ผู้แตกฉานในพระปริยัติธรรมร่วมประชุม ๒,๔๐๐ ท่าน กระทำอยู่ ๕ เดือนจึงสำเร็จ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, ๒๕๓๙ : ๑๑)

ส่วนการทำสังคายนาครั้งที่ ๒ ในพม่าหรือที่พม่านับว่าเป็นครั้งที่ ๖ ที่เรียกว่าฉัฐฐสังคายนา เริ่มกระทำเมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ จนถึงวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นวันปิดงาน ในการปิดงานได้กระทำร่วมกับการฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ (การนับปีของพม่าเร็วกว่าไทย ๑ ปี จึงเท่ากับเริ่ม พ.ศ. ๒๔๙๘ ปิด พ.ศ. ๒๕๐๐ ตามที่พม่านับ) พม่าทำสังคายนาครั้งนี้ มุ่งพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นข้อแรก แล้วจะจัดพิมพ์อรรถกถา (คำอธิบายพระไตรปิฎก) และคำแปลเป็นภาษาพม่าโดยลำดับ มีการโฆษณาและเชิญชวนพุทธศาสนิกชนหลายประเทศไปร่วมพิธีด้วย

โดยเฉพาะประเทศเถรวาท คือ พม่า ลังกา ไทย ลาว เขมร ทั้งห้าประเทศนี้ ถือว่าสำคัญสำหรับการสังคายนาครั้งนี้มาก เพราะใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลีอย่างเดียวกัน จึงได้มีสมัยประชุม ซึ่งประชุมหรือผู้แทนประชุมของทั้งห้าประเทศนี้เป็นหัวหน้า เป็นสมัยของไทยสมัยของลังกา เป็นต้น ได้มีการก่อสร้างคูหาจำลอง ทำด้วย

คอนกรีต จุดคนได้หลายพันคน มีที่นั่งสำหรับพระสงฆ์ไม่น้อยกว่า ๒,๕๐๐ ที่ บริเวณที่ก่อสร้างประมาณ ๒๐๐ ไร่เศษ เมื่อเสร็จแล้วได้แจกจ่ายพระไตรปิฎกฉบับอักษรพม่าไปในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย

พระพุทธศาสนาในพม่ามีความเกี่ยวพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ การเจริญหรือเสื่อมของคณะสงฆ์ก็ย่อมมีส่วนกับสถาบันกษัตริย์ด้วย ดังนั้นกษัตริย์จึงมีหน้าที่อีกอย่างหนึ่งคือการปฏิรูปสถาบันสงฆ์ดังที่มีการบรรยายถึงการปฏิรูปสถาบันสงฆ์ไว้ว่า “กษัตริย์พม่าได้ทรงริเริ่มการปฏิรูปศาสนา หรือการชำระสถาบันสงฆ์ให้บริสุทธิ์ เพื่อจะได้ยึดทรัพย์สมบัติของทางสงฆ์มาเป็นที่ยอมรับทั้งทางกฎหมายและสังคม สังฆะที่ร่ำรวยย่อมหมายถึงว่าพระสงฆ์ไม่ได้ดำเนินชีวิตตามกฎของพระวินัย

ดังนั้น การปฏิรูปจึงนับว่าถูกต้องชอบธรรมตามอุดมการณ์ การปฏิรูปศาสนาส่งผลทางวัตถุให้ขนาดของสังฆะลดลง ทางด้านอุดมการณ์เท่ากับว่าทำให้พระศาสนาบริสุทธิ์ขึ้น เมื่อสังฆะบริสุทธิ์ขึ้น ประชาชนต่างก็จะมาทำบุญเพิ่มขึ้น เพราะบุญที่บุคคลจะได้ขึ้นอยู่กับความบริสุทธิ์ของพระที่บุคคลนั้นนับถือ สังฆะเองก็เริ่มได้รับพระมหากรุณาธิคุณเพิ่มขึ้น เพราะโดยหลักการถือว่าพระมหากษัตริย์ต้องเป็นผู้ทรงปกป้องและอุปถัมภ์ค้ำจุนพระศาสนา การที่ประชาชนและพระมหากษัตริย์หันมา

อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา สุดท้ายจะนำกลับไปสู่ลัทธิเจ้าที่ดินของวัดอีก และแล้วรัฐก็ต้องเข้ามาจัดการปฏิรูปสังฆะใหม่อีกหมุนเวียนไปไม่รู้จบ

พระพุทธศาสนาหยั่งลงสู่พม่า

พระพุทธศาสนาเถรวาทกับประเทศพม่าจึงมีความผูกพันกันมาอย่างยาวนาน ต้องพานพบกับความเสื่อมและความเจริญ แต่ก็สามารถอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมของพม่าเรื่อยมา มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนการศึกษาพระพุทธศาสนามาโดยตลอด แม้ว่าปัจจุบันพม่าจะไม่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเหมือนในอดีต แต่คณะสงฆ์พม่าก็ยังมีอิทธิพลสำหรับประชาชน ดังจะเห็นได้จากการเป็นผู้นำในการเดินขบวนเรียกร้องความเป็นธรรมจากอำนาจรัฐ คณะสงฆ์พม่ายังได้สร้างความสัมพันธ์กับประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทจากทั่วโลก ดังเช่นใน ปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีการก่อตั้งสมาคมพระพุทธศาสนาเถรวาทนานาชาติขึ้นและได้ประชุมครั้งแรกระหว่างช่วงวันที่ ๙-๑๑ มีนาคม ๒๕๕๐ ที่เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า และการประชุมสมาคมฯ ที่เมืองสะกายในครั้งนี้จึงนับเป็นครั้งที่สอง

การประชุมสมาคมพระพุทธศาสนาเถรวาทนานาชาติครั้งที่สอง ในครั้งนี้คงได้ข้อมูลการศึกษาพระพุทธศาสนาในพม่าและการแต่ง

คัมภีร์บาลีในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทจากสมาชิกที่มาจากประเทศต่างๆ ไม่มากนักน้อย จากเอกสารที่พิมพ์แจกในงานมีการเขียนเกี่ยวกับศึกษาภาษาบาลีหลังศตวรรษที่ ๑๙ โดยเขียนเป็นภาษาบาลีอักษรโรมัน ส่วนรายละเอียดจะเป็นอย่างไรนั้นจะรายงานให้ทราบในตอนต่อไป

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศพม่าในยุคใดนั้น ประวัติศาสตร์ยังเลื่อนกลางอยู่ แต่เชื่อกันว่า พุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศพม่า เมื่อคราวที่พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย ได้อุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ.๒๓๔ ได้มีการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบประเทศต่าง ๆ รวม ๙ สายด้วยกัน พม่าก็อยู่ในส่วนของสุวรรณภูมิด้วย และชาวพม่ายังเชื่อว่าสุวรรณภูมิมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองสะเทิมทางตอนใต้ของพม่า

จากประวัติศาสตร์ ได้ทราบว่า พุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในพม่าในราวพุทธศตวรรษที่ ๖ เพราะ ได้พบหลักฐานเป็นคำจารึกภาษาบาลี นักประวัติศาสตร์ท่านหนึ่งชื่อว่า ตารนาถ เห็นว่าพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทได้เข้ามาสู่เมืองพม่า ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ต่อมาได้มีพระสงฆ์ฝ่ายมหายาน ซึ่งเป็นศิษย์ของพระวสุพันธู ได้นำเอาพระพุทธศาสนาแบบมหายานลัทธิตันตระ เข้าไปเผยแผ่ในครั้งนั้น พม่ามีเมืองพุกามเป็นเมืองหลวง มีชื่อเรียกชาว

พม่าว่า "มรัมมะ" ส่วนพวกมอญ หรือตะเลง ซึ่งมีเมืองหลวงชื่อ "สะเทิม" (สุธรรมวดี) และถิ่นใกล้เคียงรวมๆ เรียกว่ารามัญประกาศ จนพระพุทธศาสนาทั้งแบบมหายาน และแบบเถรวาทเจริญรุ่งเรืองในพม่า เป็นเวลาหลายร้อยปี

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในประเทศพม่าเป็นอย่างมากทั้งแบบเถรวาท และมหายาน ก่อนหน้าที่พม่าจะมานับถือศาสนาพุทธ พม่าก็นับถือ ผีสางนางไม้เหมือนชนชาติอื่น ๆ ในแหลมอินโดจีนลงจนถึงอินโดนีเซีย ซึ่งชาวพม่านับถือ ผีสางนางไม้ บูชากราบไหว้วิญญูญาณ หรือภูติผี ปีศาจ ซึ่งเรียกกันว่า นัต นัตนี้เป็นที่พระกษัตริย์ที่ เทพยดาธรรมชาติ ผีดิน ผีฝน ผีลม ตลอดจนเจ้าเขา เจ้าป่า เจ้าแม่น้ำ เจ้าต้นไม้มารวมทั้งเจ้าประจำหมู่บ้าน เจ้าประจำเรือน จากสงครามในครั้งนั้น สามารถรวมเอาเมืองสะเทิม ของพวกมอญ กับเมืองพุกามของพม่า รวมเป็นอาณาจักรเดียวกันได้ พวกมรัมมะหรือ พม่า เป็นผู้ชนะได้รับเอาวัฒนธรรมของพวกมอญมาเป็นของตนเกือบทั้งหมด ตั้งแต่ตัวอักษร ภาควรรณคดี และศาสนา เป็นต้น

ตั้งแต่บัดนั้นมาพม่าจึงได้เปลี่ยนการนับถือพระพุทธศาสนา มหายาน มาเป็นแบบเถรวาท แต่ก็ยังหลงเหลืออิทธิพลของความเชื่อฝ่ายมหายานอยู่บ้างไม่น้อย พระเจ้าอโนรุทระทรง

แลกเปลี่ยนศาสนทูตกับลังกา ทรงนำเอา พระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์มาจากลังการ ๓ จบ และนำมาชำระสอบทานกับ ฉบับ ที่ได้จากเมืองสะเทิม ทรงอุปถัมภ์ ศีลธรรมต่างๆ การบำเพ็ญพระราชกรณีย กิจของพระองค์ ทำให้พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาของชนชาติพม่าทั่วทั้ง ประเทศ กษัตริย์พระองค์ต่อ ๆ มา ก็ได้ เจริญรอยพระปฏิบัติในการทำนุบำรุง พระศาสนาเช่นเดียวกับพระองค์ (พระ มหาประภาส ปรีชาโน, ๒๕๕๕ : หน้า ๘๖)

กษัตริย์กับการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ในพม่า

ส่วนศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู ก็เสื่อมไปหมด และในระหว่างสมัยที่ พุกามรุ่งเรืองนี้ พระภิกษุจำนวนมาก ได้ เดินทางไปศึกษาในลังกาทวีป บางท่านไป ศึกษาแล้วรับอุปสมบทใหม่ กลับมาตั้ง คณะสงฆ์เถรวาทคณะใหม่ ๆ สายลังกา แยกออกไปก็มี เช่น พระจปฐะ ใน พ.ศ. ๑๗๒๕ ซึ่งทำให้มีการแข่งขันกันระหว่าง สงฆ์ต่างคณะ มาเป็นเวลาประมาณ ๓ ศตวรรษ พระเจ้าอโนธามังช่อ ครองราชย์สมบัติได้ ๓๓ ปี เจ้าเสด็จ สวรรคต เพราะถูกกระเบื้องเผือกขวิด เมื่อ พ.ศ. ๑๖๒๐ พระโอรสพระนามว่า จอลู ขึ้นครองราชย์แทน ได้เพียง ๒ ปี ก็ถูก ปรังพระชนม์จากการกบฏ แม่ทัพกันซิด ขึ้นครองราชย์แทน

พระเจ้ากันซิด ได้แผ่อาณาเขต ลงมาถึงตะนาวศรี ในสมัยนั้นชาวพุทธ อินเดียได้อพยพลี้ภัยจากพวกมุสลิม และ ได้นำแบบแผนพุทธเจดีย์จำนวนมากเข้า มาด้วย พระเจ้ากันซิด จึงได้โปรดให้สร้าง พระธาตุดุชะเวดา กอง ซึ่ง พระ เจ้าอโนธามังช่อ สร้างค้างไว้จนเสร็จ สมบูรณ์ พ.ศ. ๑๖๓๔ ทรงโปรดให้สร้าง อาสนวิหารเจดีย์ขึ้น จัดเป็นปูชนียสถานที่ สวยงามแห่งหนึ่งในพม่า นอกจากนั้น พระองค์ยังได้ส่งคณะทูตไปปฏิสังขรณ์ พุทธวิหารที่อินเดีย นับเป็นครั้งแรกที่ กษัตริย์พม่าจัดการปฏิสังขรณ์วิหาร พุทธคยานี้ พระเจ้ากันซิดสวรรคต เมื่อปี พ.ศ. ๑๖๕๕

ในสมัยของพระเจ้านรปฏิสิทธุ (ครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๗๑๖) ได้ส่งสมณ ทูตไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในลังกา เมื่อ พ.ศ. ๑๗๓๓ โดยมีพระอุตราชีวะเป็น ประธาน ครั้งนั้น ได้มีเด็กชาวมอญคน หนึ่งชื่อ ฉะบฎ บวชเป็นสามเณรติดตาม ไปยังลังกา ได้ศึกษาเล่าเรียนอยู่ในลังกา และได้อุปสมบทในลัทธิลังกาวงศ์ ต่อมา ภายหลัง ได้เดินทางกลับพม่าพร้อมกับ พระภิกษุอีก ๔ รูป คือ พระสิวลี พระ ราหุล พระตามวินทะ และพระอานนท์ ได้ตั้งนิกายใหม่ในพม่าคือ นิกายสิงหล (ลัทธิสาวกยานแบบลังกาวงศ์)

การเกิดขึ้นของนิกายสิงหล (ลังกาวงศ์) ในประเทศพม่า โดยพระภิกษุ คุปตะ ผู้ได้รับการอุปสมบทจาก ลังกา แล้วมาเผยแพร่ในพม่า ก่อให้เกิดความ

ขัดแย้ง กล่าวคือ พระภิกษุนิกายสิงหลไม่ยอมรับว่า พระพม่าได้รับการอุปสมบทอย่างถูกต้อง จึงเกิดการขัดแย้งกันระหว่างพระนิกายสิงหล กับ พระนิกายมะระแห่งของพม่า เป็นเวลานานถึง ๓ ศตวรรษ และในที่สุด พระสงฆ์นิกายสิงหลก็เป็นฝ่ายชนะ พ.ศ. ๑๗๕๓ พระเจ้าชัยสงครามขึ้นครองราชย์ ทรงให้ช่างไปถ่ายแบบปราสาท พุทธคยาจากอินเดียกลับมาสร้างวิหารมหาโพธิที่เมืองพุกามขึ้น พม่ายังได้นำเอาแบบปราสาทพุทธคยามาสร้างที่เมืองเชียงใหม่ ณ ที่วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) พ.ศ. ๑๘๓๑ อาณาจักรพุกามได้ล่มสลายลง เพราะถูกพวกกุกุโลข่าน ยกทัพมาตีจันทน์ และตีพุกามจนแตก จนพระเจ้านรสีหบดี เสร็จหนี ทิ้งเมืองพุกามไป กองทัพมองโกล ตีพุกามได้แล้ว ก็ยกทัพกลับไป ทางด้านพระศาสนา ก็ยังคงรุ่งเรืองสืบมา อาณาจักรพุกามเป็นเมืองหลวงของพม่าอยู่ ๒๔๐ ปี ก็เสื่อมลงเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๐

ต่อมามีเชื้อพระวงศ์พุกามองค์หนึ่ง ได้สถาปนากรุงรัตนบุรีอังวะขึ้นเป็นราชธานี เมื่ออิทธิพลของพุกามเสื่อมลงพวกไทยใหญ่ได้รวมพวกกันรุกรานพม่าตอนเหนือ และได้สร้างเมืองใหญ่เมืองน้อยอยู่กระจายทั่วไป ในขณะนั้นก็ได้มีการสร้างอาณาจักรล้านนา และอาณาจักรสุโขทัยด้วย ทางด้านเมืองมอญในรัชสมัยของพระเจ้าธรรมเจดีย์ศรีปิฎกธร ทรงครองราชย์สมบัติเมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๓ ในขณะนั้นพระสงฆ์ในเมืองมอญ

ได้แตกแยกเป็น ๖ คณะใหญ่ มีความหย่อนยานทางข้อปฏิบัติ และขาดความเป็นเอกภาพในคณะสงฆ์ จึงทรงฟื้นฟูใหม่ด้วยการให้คณาจารย์จาก ๖ สำนักใหญ่มาประชุมกัน ขอร้องให้ไปอุปสมบทใหม่ในลังกา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นปีกแผ่นของคณะสงฆ์ คณะสงฆ์จาก ๖ สำนักก็เห็นชอบด้วย จึงได้เดินทางไปลังกาเพื่ออุปสมบทใหม่ โดยมีพระคณาจารย์ ๒๒ รูป พระอนุจรอีก ๒๒ รูป รวมเป็น ๔๔ รูป เดินทางไปลังกา (พระมหาประภาส ปรีชาโน, ๒๕๕๕ : หน้า ๙๔)

กษัตริย์ลังกาทรงอุปถัมภ์ด้วยดี ทรงนิมนต์พระมหาเถระชาวลังกา ๓ รูป คือ พระธรรมกิตติ พระวันรัต และพระมังคละ และสงฆ์อีก ๒๕ รูป ทำการอุปสมบทแก่สงฆ์มอญใหม่ เมื่อกลับมาสู่เมืองหงสาวดีแล้ว พระเจ้าธรรมเจดีย์ก็ได้ประกาศราชโองการให้พระสงฆ์ทั่วแผ่นดินสึกกันหมด แล้วบวชใหม่ กับคณะสงฆ์ที่บวชจากลังกา โดยเรียกคณะใหม่ว่าคณะกัลยาณี ในครั้งนั้นได้มีพระบวชในคณะกัลยาณีถึง ๑๕,๖๖๖ รูป คณะสงฆ์เมืองหงสาวดีก็กลับมาเป็นปีกแผ่นอีกครั้ง แต่ก็เพียงชั่วพระชนมายุของพระเจ้าธรรมเจดีย์เท่านั้น เมื่อหลังการสวรรคตของพระเจ้าธรรมเจดีย์แล้ว ก็เกิดการแตกแยกกันอีก

ในรัชสมัยของพระเจ้าเมงกะยिनโย ครองเมืองตองอู ขณะนั้นพระพม่าแบ่งออกเป็น ๓ เมืองใหญ่ๆ ได้แก่ อังวะ

ของไทยใหญ่ เมืองแปรของมอญและตองอู ของพม่าทั้ง ๓ เมืองมุ่งแต่จะทำสงครามกัน ไม่มีเวลาสนใจทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเลย ในสมัยพระเจ้าบุเรงนองได้มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและห้ามฆ่าสัตว์ใหญ่ เมื่อมีคนตาย พระเจ้าบุเรงนองเรื่องอำนาจมากจนเชื่อว่าผู้ชนะสิบทิศ มีประเทศราชทั่วสุวรรณภูมิ คือ อังวะ แปร เชียงใหม่ อโยธยา ยะไข่ ล้านช้างและหัวเมืองไทยใหญ่ทั้งปวง ทรงครองราชย์อยู่ได้ ๓๐ ปี สวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๔

เมื่อพระเจ้าบุเรงนองสวรรคตแล้ว พระโอรสขึ้นเสวยราชแทน แต่ไม่มีอำนาจเหมือนพระเจ้าบุเรงนอง เมืองขึ้นต่างๆ ได้ประกาศตัวเป็นอิสระภาพ รวมทั้งไทยด้วย พม่าต้องทำศึกกับไทย ๔ ครั้งใหญ่ ๆ ไทยเป็นผู้ชนะทุกครั้ง พวกมอญได้รวบรวมพรรคพวก โดยได้เชิญพระภิกษุชาวกะเหรี่ยงรูปหนึ่ง ชื่อว่า พระสะล่า เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางเวทย์มนต์คาถา เชิญให้สีกออกมา คิดแผนการไล่พม่าออกจากเมืองได้สำเร็จ และได้ทำพิธีราชาภิเษกเป็นกษัตริย์ผู้ครองนครหงสาวดี เมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๓ มีพระนามว่า พระเจ้าสทิงทอพุทธเกติ ได้แผ่อิทธิพลตีเมืองตองอู และเมืองแปรได้สำเร็จ นับว่าเป็นยุคที่มอญเรื่องอำนาจในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ชนชาติโปรตุเกสได้เข้ามาติดต่อกับประเทศพม่า มีโปรตุเกสคนหนึ่งได้มาแต่งงานกับพระธิดาของเจ้าเมืองเมาะตะมะ และได้

ช่วยพระเจ้าย้ายไปปราบกบฏ จนมีความดีความชอบได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองสี่ริเยม จึงถือโอกาสเผยแผ่ลัทธิโรมันคาทอลิก ด้วยการเปิดเบียนพุทธศาสนา เช่น ธิบทรัพย์สมบัติของวัด เทียบยื้อแย่งเจดีย์สถาน ห้ามประชาชนใส่บาตรทำบุญ จนพระสงฆ์ต้องลี้ภัยไปกรุงอังวะ เพื่อร้องทุกข์กับกษัตริย์พม่า ในที่สุดพม่ากับมอญได้ร่วมมือกันกำจัดพวกโปรตุเกสที่เบียดเบียนพระพุทธศาสนา โดยจับชิงไม้กางเขนตายหลายคน

พวกมอญได้ยึดครองพม่าเพียง ๗ ปีเท่านั้น ก็ได้สิ้นอำนาจลงจากการทำสงครามกับอลองพญา ซึ่งประกาศแต่งตั้งราชธานีขึ้นเอง ชื่อว่ากรุงรัตนสิงห์ ได้มาตีกรุงหงสาวดี เมื่อพ.ศ. ๒๒๙๙

ในที่สุดกรุงหงสาวดีก็แตกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๐ มอญจึงได้สูญเสียอำนาจพม่ากลับมีอำนาจอีกครั้ง และพม่าหลังจากได้ปราบมอญได้แล้ว จึงได้ยกทัพมาตีไทย ตีครั้งแรก พ.ศ. ๒๓๐๓ นำโดยอลองพญา แต่ไม่สำเร็จ โดย อลองพญาได้สวรรคต เพราะปีใหญ่แตก แต่ก็สามารถตีกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ กรุงศรีอยุธยาจึงถูกพม่าเผาผลาญเสียวอดวาย ได้มีเหตุการณ์สำคัญทางพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในพม่า คือ การสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ ๕ (ของฝ่ายเถรวาท) ณ เมืองมันตะละ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ ได้มีการจารึกพระไตรปิฎกลงในหินอ่อน ๗๒๙ แผ่น โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้ามินดงและได้รับการสนับสนุนจาก

คณะสงฆ์ทั้งของศรีลังกา ไทย กัมพูชา และลาว อังกฤษได้เข้ามาแสวงอาณานิคม และมีอำนาจในพม่า เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๖๘ กษัตริย์องค์สุดท้ายของพม่า คือพระเจ้าธีบอ แห่งราชวงศ์อลองพญา ได้สืบลง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙

สถานการณ์พระพุทธศาสนาในสมัยอังกฤษ

เมื่อคราวพม่าทำสงครามกับอังกฤษ ครั้งที่ ๓ อังกฤษเอาชนะพม่าโดยปราศจากสัญญาณใดๆ พระราชา คือพระเจ้าธีบอ และพระมเหสี ถูกเนรเทศไปอยู่เมืองรัตนคีรีในประเทศอินเดีย พระเจ้าธีบอสิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ส่วนพระนางศุภยาลัต กลับมาสวรรคตที่เมืองย่างกุ้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ในช่วงที่อังกฤษปกครองพม่า นั้น ประชาชนไม่พอใจ และต่อต้านอังกฤษหลายเรื่อง เช่น การประกาศยุบประเทศพม่าให้เป็นมณฑลอันหนึ่งของอินเดีย จึงมีการก่อกบฏขึ้น แต่ก็ถูกอังกฤษปราบปราม ประชาชนก็ยังต่อต้านอังกฤษในทางศาสนาและวิถีการเมือง ได้มีการก่อตั้งสมาคมศาสนธรรมขึ้น เพื่อรักษาพระพุทธศาสนา จากการมุ่งทำลายจากศาสนาคริสต์และมีสมาคมยุวพุทธิกะซึ่งมีเยาวชนจำนวนมากเป็นสมาชิก มีอิทธิพลตามมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ โดยการร่วมมือระหว่างพระกับ ขรรวาส พระภิกษุสงฆ์ได้แสดงธรรมต่อต้าน

อังกฤษ และเดินขบวนอย่างเปิดเผย บางรูปถูกจับไปขังคุกก็มี

ในขณะที่อังกฤษปกครองอยู่นั้น คณะสงฆ์แตกแยกกัน เป็นพวกเป็นกลุ่มต่างๆ บางกลุ่มปฏิบัติหย่อนยานมาก คล้ายฆราวาสก็มี ตำแหน่งสังฆราชก็ว่างลง ประชาชนจึงรวมตัวกันขอร้องให้รัฐบาลอังกฤษแต่งตั้งพระสังฆราชในนามเจ้ากรุงอังกฤษ จึงได้เกิดพระสังฆราชขึ้นใหม่ แต่ก็ไม่มีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองคณะสงฆ์เลย

เมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๒ พม่าได้รับอิสรภาพจากอังกฤษ ได้สถาปนาเป็นสหภาพพม่า เมื่อได้รับเอกราชแล้ว รัฐบาลได้สถาปนาคณะมนตรีพระพุทธศาสนาขึ้นทันที ซึ่งได้ขยายศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาไปยังแหล่งต่าง ๆ เพื่อเตรียมงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๙๙ ได้มีการสังคายนาครั้งที่ ๖ ขึ้นที่กรุงย่างกุ้ง เริ่มต้น เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๙๗ โดยมีพระสงฆ์ทรงความรู้จากประเทศต่างๆ รวมทั้งศรีลังกา ไทย กัมพูชา ลาว อินเดีย และปากีสถาน พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีฉบับที่เป็นหลักฐานเชื่อถือได้ ถูกรวบรวมแล้วเสร็จ บริบูรณ์ทันงานฉลองพุทธศตวรรษที่ ๒๕

บทสรุป

พอจะสรุปเหตุการณ์ที่สำคัญๆ อันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศ

พม่าตั้งแต่ต้นจนถึงรัชสมัย พระเจ้าธรรมเจดีย์นั้น แบ่งเป็นยุคๆ ได้ ๕ ยุค ดังนี้

ยุคแรก คือในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ หรืออาจก่อนหน้านั้นหลายร้อยปีก็ได้ เป็นที่รู้จักกันดีในพม่าใต้ จารึกต่างๆ ที่ค้นพบ เขียนเป็นภาษาบาลีด้วยอักษรแบบอินเดียนตอนใต้

ยุคที่ ๒ เป็น สมัยที่ พระเจ้าอโนรธา มังช่อ (พ.ศ. ๑๕๘๗-๑๖๒๐) ได้ชำระพระพุทธศาสนาในพม่าเหนือให้บริสุทธิ์ โดยอาศัยคัมภีร์ต่าง ๆ ที่ได้จากเมืองมอญเป็นหลัก โดยเอาไปเทียบกับคัมภีร์ที่ได้มาจากลังกา

ยุคที่ ๓ (ประมาณ พ.ศ. ๑๗๔๓) ท่านอุตตราชีวะกับท่านฉปทผู้เป็นศิษย์ ซึ่งการศึกษาที่ประเทศลังกา โดย

ท่านฉปทได้รับการอุปสมบทที่นั่น ไม่ยอมรับพระมอญว่าเป็นพระที่สมบูรณ์ จึงก่อให้เกิดเป็น ๒ นิกายขึ้นในพม่าเหนือ นั้นก่อน แล้วต่อมาก็ขยายตัวจนมาถึงพม่าใต้

ยุคที่ ๔ (ประมาณ พ.ศ. ๑๗๙๓) ลัทธิลังกาวงศ์ โดยการนำของพระสารีบุตรและคณะ ได้เริ่มมีอำนาจมาจนถึงพม่าใต้และพวกรามัญนิกายก็เริ่มเสื่อมลง

ยุคที่ ๕ (ประมาณ พ.ศ. ๒๐๐๓) พระเจ้าธรรมเจดีย์แห่งกรุงหงสาวดี ได้ทรงประกาศว่า พระองค์ได้ทรงชำระพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ผุดผ่องแล้ว ตามแบบของคณะมหาวิหารในลังกาซึ่งเป็นนิกายเดียวที่เก่าแก่ที่สุด

บรรณานุกรม

สุชีพ ปุญญาณาภพ. (๒๕๓๙) พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน, กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาประภาส ปรีชาโน, (๒๕๕๕). ธรรมะของพระพุทธเจ้าในเมืองพม่า,

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อิงค์ ปียอนด์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๑). นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (๒๕๔๔). แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : กองทุนวุดฒิธรรม.

_____. (๒๕๔๕). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท สื่อตะวัน จำกัด.